

## ЕЛЕКТРОННАТА ДЕМОКРАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ

гл. ас. Савина Големинова<sup>1</sup>

Електронната демокрация (е-демокрация) обхваща трите основни сектора на демокрацията: законодателната – електронен парламент (е-парламент), изпълнителната – електронно правителство (е-правителство), съдебната власт – електронно правосъдие (е-правосъдие); всички нива на управление – национално, регионално и местно; всички видове участници – граждани, бизнес, неправителствени организации, синдикати и др. Тя е възможност, която подпомага участието на гражданите в политическия живот, дебат и решения и може да се приложи в различни етапи от развитието на демокрацията. Необходимо е да се използва като допълнение към неелектронните методи на демокрацията и да бъде конкурентна с тях. За да се приложи е необходимо да има информация, диалог и комуникация.

През последните години все повече международни организации и институции обръщат още по-голямо внимание на ролята на Информационните и комуникационни технологии (ИКТ) като средство за развитие и укрепване на демокрацията. Съветът на Европа (Council of Europe)<sup>2</sup> започна работа по разработването на стандарти за е-демокрация преди няколко години<sup>3</sup>.

През ноември 2005 г. стартира своята дейност Глобалният център за информационни и комуникационни технологии в парламента (**Global Centre for Information and Communication Technologies in Parliament**)<sup>4</sup>, който освен всичко останало има и за задача да задава стандарти

за развитие на е-демокрация и е-парламент чрез обмяна на добри практики между парламентите в целия свят<sup>5</sup>. България също допринесе за утвърждаване на ролята на парламентите за развитие на информационното общество и е-демокрация. По време на Петата асамблея на Международната асоциация на парламентаристите за информационни технологии в Парламента (International Parliamentarians Association for Information Technology – IPAIT)<sup>6</sup>, която се проведе в Хелзинки 14 – 18.01.2007г., България стана член на IPAIT и бе определена за страна-домакин за Шестата Генерална асамблея на асоциацията. В Хелзинки бе взето решение за установяване на сътрудничество между IPAIT и Глобалния център за информационни и комуникационни технологии в Парламента. През юни 2008 г. в Народното събрание на България се проведе Шестата генерална асамблея на IPAIT<sup>7</sup> на тема „Информационни технологии и етика“ с помощта на Глобалния център<sup>8</sup>. Успоредно с провеждане на Асамблеята, Регионалният секретариат за парламентарно сътрудничество в Югоизточна Европа в сътрудничество с Глобалния център проведе регионална конференция на парламентите на тема е-парламент, с което Народното събрание затвърди позицията си на лидер в тази област.

За да се отговори на предизвикателства, които бяха поставени пред парламентите в света и в Европа, в 40-то Народно събрание бяха предприети редица мерки, които бяха продължени и от ръководството на 41-то Народно събрание. Една от тези мерки, бе и подготовката на проектно

<sup>1</sup> Савина Големинова е преподавател по финансово и данъчно право в ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“, бивш съветник на Председателя на 40-то Народно Събрание.

<sup>2</sup> За повече информация виж на: <http://www.coe.int>

<sup>3</sup> За повече информация виж на: [http://www.coe.int/t/dgap/democracy/default\\_en.asp](http://www.coe.int/t/dgap/democracy/default_en.asp)

<sup>4</sup> За повече информация виж на: <http://www.ictparliament.org/>

<sup>5</sup> За повече информация виж на: <http://www.ictparliament.org/index.php/world-e-parliament-conferences>

<sup>6</sup> За повече информация виж на: <http://www.ictparliament.org/ipait/>

<sup>7</sup> За повече информация виж на: <http://www.parliament.bg/ipait/?lng=en>

<sup>8</sup> Индия бе определена за държава-домакин на Седмата генерална асамблея.

предложение „Модерна парламентарна администрация в услуга на обществото” по приоритетна ос III „Качествено административно обслужване и развитие на електронното управление”, под-приоритет 3.1 „Подобряване на обслужването на гражданите и бизнеса, в това число чрез развитие на електронното управление”<sup>9</sup>. Проектът бе спечелен от администрацията на 40-то Народно събрание и изпълнен успешно от администрацията на 41-то Народно събрание, което е един от многото примери за приемственост. Той бе обявен по време на заседанието на Комитета за наблюдение на Оперативна програма „Административен капацитет” през месец юни 2011 г. за една от най-добрите практики на програмата. Целта на проекта бе постигане на по-голяма обществена удовлетвореност от работата на администрацията на Народното събрание чрез внедряване на механизми на електронното управление. Той е насочен към гражданите, бизнеса и служителите на парламента. Създадена е интернет страница на проекта на интернет страницата на Народното събрание, където се съдържа цялата информация за подготовката и изпълнението на проекта.

**Електронното правителство** в България е елемент от прехода от индустриално към информационно общество и е средство за повишаване конкурентоспособността на българската икономика, както и за цялостно подобряване на бизнес климата. То е процес на промяна, който позволява да се разширят възможностите на гражданите и бизнеса за участие в една нова, базирана на знанието икономика<sup>10</sup>. България изостава от средните нива в ЕС, но съществуват стратегии. През 2002 г. е разработена и приета Стратегия за е-правителство. През годините има редица достижения в тази област. През март 2010 г. бе приета Концепция за електронно управление в България 2010–2015 г.<sup>11</sup>. Беше създаден и портал на е-правителството<sup>12</sup>. Утвърдена бе и правната рамка,

която регулира отношенията, свързани с електронното управление<sup>13</sup>. В нея влизат: Законът за електронното управление; Законът за електронните съобщения; Законът за електронния документ и електронния подпис; Законът за електронната търговия; Законът за защита на личните данни и др. Има и редица правни публикации в тази област<sup>14</sup>.

Министерство на транспорта информационните технологии и съобщения е отговорно за провеждане на политиката на правителството в областта на е-управление<sup>15</sup>. Съществуват множество предизвикателства, на които то ще трябва да отговори в близките няколко години. Министерството е конкретен бенефициент на Оперативна програма (Административен капацитет) и изпълнява в момента проект, чиято обща цел е подобряване на административното обслужване на гражданите и бизнеса и повишаване удовлетвореността на потребителите чрез използване на възможностите на електронното управление. Резюме на проекта е поместено на интернет страницата на Оперативна програма (Административен капацитет)<sup>16</sup>. За съжаление изпълнението на проекта ще бъде удължено. Имайки предвид, че при изпълнението на проекта на Народното събрание, както бе посочено по-горе, бяха проведени учебни пътувания до естонския парламент, френския парламент и европейския парламент и бяха адаптирани и взаимствани от тях добри практики в областта на електронното управление, препоръчително е и при изпълнение на проекта на МТИТС да се проучат и адаптират водещи практики в прилагането на качествено, включително и по електронен път, обслужване на гражданите и бизнеса. В това отношение естонският опит и практика в областта на електронното управление е водещ и следва да се вземе предвид.

Какво е състоянието в момента? Въвеждането на принципа “обслужване на едно гише” е важно съображение за бъдещето. Централната

<sup>9</sup> За повече информация виж на: <http://www.parliament.bg/bg/opac>

<sup>10</sup> Виж за повече информация относно основни проблеми на е-правителство: Дъглас Холмс Стратегии за електронно правителство, София, „Класика и стил”ООД, 2002.

<sup>11</sup> За повече информация виж на: <http://www.mtitc.government.bg/page.php?category=462&id=4027>

<sup>12</sup> За повече информация виж на: <http://www.mtitc.government.bg/page.php?category=463&id=3636>

<sup>13</sup> За повече информация виж на: <http://www.mtitc.government.bg/page.php?category=486&id=3634>

<sup>14</sup> Виж Димитров Георги ([http://www.dpc.bg/1\\_en/?s=5&i=11&la=13](http://www.dpc.bg/1_en/?s=5&i=11&la=13)); Кискинов Вихър, Електронно правителство.С., Сиби,2003, Българско и европейско информационно право, С., Сиела.

<sup>15</sup> Виж повече информация на: <http://www.mtitc.government.bg/page.php?category=454> МТИТС кандидатства с проект по ОП”Административен капацитет”, чието одобрение се чака : [http://www.opac.government.bg/index.php?option=com\\_content&view=article&id=500%3A-31-&catid=7%3Aclosedprocedures&Itemid=3&lang=bg](http://www.opac.government.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=500%3A-31-&catid=7%3Aclosedprocedures&Itemid=3&lang=bg)

<sup>16</sup> [http://www.opac.government.bg/index.php?option=com\\_content&view=article&id=908:312010&catid=13:documents&Itemid=4&lang=bg](http://www.opac.government.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=908:312010&catid=13:documents&Itemid=4&lang=bg)

администрация е задължена да приема и издава документи в електронна форма, подписани с универсален електронен подпис. Не всички органи удовлетворяват това изискване. От 2006 г. административните структури се снабдяват централизирано с електронни подписи<sup>17</sup>. В областта на документооборота на електронни документи няма национален модел за разработване на вътрешни ведомствени правилници за работата с електронно подписани документи. Липсва оперативна съвместимост, единни стандарти и правилници за обработка на електронни документи. През 2006 г. е създадена Национална рамка за оперативна съвместимост за информационни системи на изпълнителните органи. Тя включва създаването на Регистър на стандартите, който трябва да осигури оперативната съвместимост, създаването на Регистър на информационните обекти и Регистър на електронните услуги. Одобрена е също Инструкцията за процедурите и условията за сертификация на информационни системи в съответствие с европейските стандарти. Накрая, но не на последно място, не трябва да забравяме, че електронното правителство е отражение на действащото законодателство на хартия, като то трябва да спазва и правилно да се превъплъти във виртуалната реалност.

Основната цел на българската администрация съгласно Националната стратегическа референтна рамка<sup>18</sup> (НСРР) е въвеждането на е-правителство, като част от административната реформа за по-голяма прозрачност и борба с корупцията. Средствата за постигането на тези цели

могат да дойдат от бюджета, ОП „Регионално развитие” и ОП „Административен капацитет”<sup>19</sup>, както и други източници.

Не на последно място, Оперативна програма „Административен капацитет” има приоритети и за развитие на т.нар. електронно правосъдие. Реализирани са редица проекти в тази сфера, които могат да бъдат намерени на интернет страницата на програмата.

През месец юни 2010 г. бе приета Стратегията „Европа 2020”, а от началото на 2011г. започна подготовката и за следващия програмен период 2014–2020 г. България следва да има ясна визия за своите приоритети в областта на електронното управление и правителство през следващия програмен период, за да се възползва в максимална степен от европейските средства<sup>20</sup>. В момента започва подготовката на бюджета на Европейския съюз за следващите седем години и за програмен период 2014–2020. Подготвя се и се поставя на дебат правната рамка, която ще постави основата за разпределение на средствата по европейските фондове към държавите членки на Европейския съюз чрез бъдещите им оперативни програми. В тази връзка, интерес представлява и отчитането опита на другите държави членки при създаването и управлението на Оперативните им програми, насочени към развитието на информационно общество и електронно управление. Таблицата по-долу съдържа информация за направено проучване в държави членки на Европейския съюз:

---

<sup>17</sup> Виж на: [http://www.logincee.org/remote\\_libraryitem/25872?lang=bgd](http://www.logincee.org/remote_libraryitem/25872?lang=bgd) „Е-подпис в България: още един начин за по-малко бюджетни разходи”, Институт за пазарна икономика, март 2010.

<sup>18</sup> Виж на [://www.eufunds.bg/docs/BGNSRF-%20VERY%20LAST.pdf](http://www.eufunds.bg/docs/BGNSRF-%20VERY%20LAST.pdf)

<sup>19</sup> Повече за оперативните програми виж на : <http://www.eufunds.bg/index.php?cat=20>

<sup>20</sup> Необходимост от средства за изпълнението на проекти, съдържащи ИКТ, има не само в областта на електронното управление. ИКТ има и в транспорта (пътища, магистрали, железопътен транспорт, пристанища, летища, инетрмодални терминали и др.), културата, образованието и други сектори на икономиката.

**Словакия – ОП „Информационно общество” ([Information Society](#))**

<b>Приоритет</b>	<b>Финансиране от ЕС</b>	<b>Национално финансиране</b>	<b>Общо</b>
Електронизиране на публичната администрация и развитие на електронни услуги	702 268 409	123 929 719	826 198 128
Развитие и обновяване на националната инфраструктура на институциите за съхранение и обработка на данни	163 541 958	28 860 346	192 402 304
Подобряване на широколентовия интернет	96 201 152	16 976 674	113 177 826
Техническа помощ	31 083 886	5 485 392	36 569 278
<b>Общо</b>	<b>993 095 405</b>	<b>175 252 131</b>	<b>1 168 347 536</b>

**Унгария – ОП „Електронна публична администрация” ([Electronic Public Administration](#))**

<b>Приоритет</b>	<b>Финансиране от ЕС</b>	<b>Национално финансиране</b>	<b>Общо</b>
Подобряване на вътрешните процедури и услуги на публичната администрация	128 066 036	22 599 889	150 665 925
Подобряване на публичните услуги	148 880 117	26 272 962	175 153 079
Развитие на преференциални услуги	75 046 947	13 243 580	88 290 527
Техническа помощ в изостаналите райони	5 076 406	895 836	5 972 242
Техническа помощ в район „Централна Унгария”	1 375 607	242 753	1 618 360
<b>Общо</b>	<b>358 445 113</b>	<b>63 255 020</b>	<b>421 700 133</b>

**Гърция – Електронно развитие ([Digital Convergence](#))**

<b>Приоритет</b>	<b>Финансиране от ЕС</b>	<b>Национално финансиране</b>	<b>Общо</b>
Подобрена продуктивност вследствие на използването на ИКТ	402 000 000	100 500 000	502 500 000
Подобрена продуктивност вследствие на използването на ИКТ	442 000 000	110 500 000	552 500 000
Техническа помощ	16 000 000	4 000 000	20 000 000
<b>Общо</b>	<b>860 000 000</b>	<b>215 000 000</b>	<b>1 075 000 000</b>

**Полша – Иновативна икономика (Poland – Innovative Economy)**

<b>Приоритет</b>	<b>Финансиране от ЕС</b>	<b>Национално финансиране</b>	<b>Общо</b>
Научноизследователска дейност в областта на новите технологии	1 104 380 000	194 890 589	1 299 270 589
Инфраструктура за научно-изследователска дейност	1 104 380 000	194 890 589	1 299 270 589
Капитал за иновации	289 000 000	51 000 000	340 000 000
Инвестиции в иновативни предприятия	2 915 254 000	514 456 588	3 429 710 588
Развитие/приложение на иновациите	339 148 000	59 849 647	398 997 647
Полската икономика на международния пазар	349 038 080	61 594 955	410 633 035
Информационно общество – въвеждане на електронна администрация	670 000 000	118 235 294	788 235 294
Информационно общество – повишаване на иновативността на икономиката	1 203 485 200	212 379 741	1 415 864 941
Техническа помощ	280 200 000	49 447 059	329 647 059
<b>Общо</b>	<b>8 254 885 280</b>	<b>1 456 744 462</b>	<b>9 711 629 742</b>

**Дания – ОП „Иновации и знание“ – Denmark (Innovation and Knowledge)**

<b>Приоритет</b>	<b>Финансиране от ЕС</b>	<b>Национално финансиране</b>	<b>Общо</b>
Иновации и знание	245 084 342	245 084 342	490 168 684
Техническа помощ	9 704 278	9 704 278	19 408 556
<b>Общо</b>	<b>254 788 620</b>	<b>254 788 620</b>	<b>509 577 240</b>

България следва да се възползва в максимална степен от безпрецедентните средства, които са ѝ предоставени за програмен период 2007–2013 за електронно управление, както и да защити своите

приоритети и получи повече средства за следващия програмен период, налични чрез провежданата кохезионна политика на Европейския съюз, жизненоважни за всички в условията на икономическа криза.